

УДК 378 (83)

ЧЕБАН Олександра Миколаївна,кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фонетики і граматики англійської мови Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького,
e-mail: ozinovatna@gmail.com**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ З МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У РАМКАХ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «ОСВІТА» В УНІВЕРСИТЕТАХ США**

У статті розглядаються особливості магістерських програм підготовки філологів у рамках галузі знань «Освіта». Розкривається різниця між ліцензійними та неліцензійними програмами, зокрема функції, вступні вимоги, структура професійної підготовки, обов'язкові та вибіркові навчальні дисципліни, випускна робота. Наводяться рекомендації щодо використання елементів американського досвіду у підготовці вітчизняних магістрів-філологів.

Ключові слова: США; магістерські програми; філологія; вчитель; ліцензування; підвищення кваліфікації.

Постановка проблеми. Філологічна освіта в Україні традиційно сприймається як підготовка вчителя-філолога, дослідника мови і літератури з педагогічною кваліфікацією, хоча велика кількість випускників філологічних факультетів працюють перекладачами, журналістами, видавцями тощо, водночас підтверджуючи потребу ринку праці у фахівцях-філологах непедагогічного профілю і невідповідність між покликанням, інтересами й здібностями студента та наявними освітніми програмами. У новому переліку галузей знань і спеціальностей вищої освіти нарешті відбулося розмежування спеціальностей «Філологія» та «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями). Відтепер пропонуються окремі спеціальності, наприклад, «Філологія (германські мови)» та «Середня освіта (мова і література англійська)», які раніше були єдиним цілим, оскільки у дипломі вказувалося «бакалавр філології, вчитель англійської і німецької мов та зарубіжної літератури» або «магістр філології, викладач англійської і німецької мов та зарубіжної літератури».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На нашу думку, таке нововведення повністю відповідає сучасним тенденціям розвитку вищої освіти, зокрема загальноєвропейським тенденціям розвитку магістерської освіти [1, с. 6–8]. Згідно з Болонськими рекомендаціями, програми підготовки магістрів мають мати різну орієнтацію й бути багатопрофільними, щоб відповідати індивідуальним та академічним потребам, а також вимогам ринку праці [2]. Отже, диференціація педагогічних і непедагогічних кваліфікацій філологів є особливо важливою для другого циклу вищої освіти.

У США подібне розмежування існує давно, зокрема, підготовка філологів магістерського рівня здійснюється за галузями знань (*field of study*) «Територіальні, етнічні, культурні та гендерні студії» (*Area, Ethnic, Cultural and Gender Studies*), «Англійська мова та література/словесність» (*English language and literature/letters*), «Освіта» (*Education*) та «Іноземні мови, література і лінгвістика» (*Foreign languages, literatures and linguistics*) у рамках певних розділів дисциплін (*discipline division*).

Отже, ураховуючи зазначені вище тенденції розвитку філологічної освіти в Україні, завдання цієї статті полягає у зверненні до досвіду підготовки філологів-магістрантів з

галузі знань «Освіта» в університетах США з метою виокремлення елементів вартих використання на вітчизняному ОКР «Магістр».

Виклад основного матеріалу дослідження. У системі вищої освіти США галузь знань «Освіта», на відміну від академічної галузі знань «Мови, література та лінгвістика», є професійною, проте педагогічна діяльність має нижчий статус, ніж решта професій на кшталт медицини чи права [3, с. 28]. Традиційно протиставляються цілі академічної та професійної освіти, проте Г. Джадж – англійський дослідник – виокремлює три типи магістерських і докторських шкіл в американських дослідницьких університетах залежно від їхніх освітніх цілей: 1) школа гуманітарних і природничих наук, яка зосереджена на підготовці докторів філософії та проведенні досліджень на замовлення уряду; 2) професійні школи медицини, права та підприємницької діяльності, здобута в них освіта вважається запорукою кар'єрного росту, престижу та прибутків; 3) школа педагогічної освіти, місце та роль якої у вищій освіті є менш зрозумілою, оскільки від решти професійних шкіл її відрізняють інші освітні цілі студентів: отримати диплом, поліпшити розмір заробітної платні або забезпечити постійну вчительську ліцензію [4, с. 38]. Таким чином, магістерські програми з галузі знань „Освіта” мають особливе призначення в американській ступеневій освіті другого рівня.

За рекомендацією Національної комісії з питань навчання (1996) були посилені вимоги до професійної підготовки вчителів. Нині отримати постійну ліцензію на право викладати в загальноосвітній чи середній школі можна лише за умови завершення циклу магістерської підготовки. Бакалаври мистецтв, які проходять спеціальну професійно-педагогічну підготовку, отримують тимчасові ліцензії терміном дії на 3–5 років, які треба постійно оновлювати до здобуття ступеня магістра [5, с. 161]. Для кращого усвідомлення сутності ліцензування, варто нагадати, що, на відміну від України, де магістратура є освітньо-кваліфікаційним рівнем, у США магістратура є тільки освітнім рівнем. Для підтвердження здобутої кваліфікації використовується ліцензія. Кожен штат розробляє вимоги до професійної підготовки вчителя, критерії оцінки його підготовленості для видачі ліцензії. З огляду на цю обставину, підготовка магістрів-освітян суворо регулюються стандартами регіональної влади, а кар'єрні можливості випускників та розміщення інтернів залежать від „доброї волі” чиновників місцевих шкільних округів [6, с. 45]. Головною вимогою для отримання вчительської ліцензії є успішне складання професійного іспиту в спеціальній Комісії штату з професійних стандартів, оскільки сам університет не надає ліцензію, лише рекомендує студента для її присудження. Отже, головною функцією магістерських програм освітнього спрямування є підготовка до ліцензування.

Другою функцією таких магістерських програм є професійний розвиток учителів, що уможливорює підвищення заробітної платні. Нині в галузі шкільної освіти диплом магістра є необхідною умовою для кар'єрного зростання [7]. Ця функція нагадує вітчизняне підвищення кваліфікації учителів, що працюють, у рамках післядипломної освіти.

Структура та зміст професійної підготовки в магістерських програмах з галузі знань «Освіта» спрямування різняться залежно від того, чи має програма на меті надати підготовку для отримання тимчасової або постійної ліцензії (ліцензійна програма) чи спрямована на підвищення кваліфікації педагога (неліцензійна програма). Розглянемо особливості неліцензійних та ліцензійних магістерських програм.

Навчання за неліцензійними магістерськими програмами, які мають на меті підвищення професійного рівня освітян, відбувається ввечері або влітку, тобто у форматі, зручному для учителів, котрі працюють. Вступною вимогою може бути досвід викладання чи вчительська ліцензія. Загальна кількість кредитів для засвоєння змісту програми підготовки становить від 30 до 36. Обов'язковими є лише один чи два навчальних курси, решта є вибірковими та факультативними курсами з суміжних галузей. Варіативність професійної підготовки також забезпечується випускною роботою: студентам надається вибір між магістерською дисертацією, дослідницьким проектом, твором, учительським портфоліо, екзаменом тощо.

Як приклад неліцензійної програми, розглянемо програму магістра мистецтв із викладання англійської мови в Колумбійському університеті [8]. Навчання складається з трижневих інтенсивних курсів улітку впродовж трьох років. Окрім таких літніх сесій,

існує можливість навчатися по вихідних восени та навесні стаціонарно чи дистанційно. Привабливості додають культурні й літературні ресурси Нью-Йорка, оскільки деякі навчальні заходи відбуваються поза стінами університету в Музеї мистецтв Метрополітен. Освітньою програмою передбачено опанування 34 кредитів, у тому числі написання магістерського проекту. Усі навчальні курси є обов'язковими, проте перевага у змісті програми, здебільшого, надається методиці викладання літератури, теорії укладання навчальних планів, культурним студіям та естетичному вихованню учнів.

Ліцензійні магістерські програми філологічного спрямування забезпечують підготовку до здобуття вчительської ліцензії та характеризуються більшою кількістю кредитних годин (від 36 до 48 кредитів), меншою кількістю вибіркового предметів та їхньою сталою послідовністю, одним чи двома факультативними курсами, переважає денна форма навчання. Як уже зазначалось, вимоги щодо отримання ліцензії різняться залежно від штату, зазвичай є обов'язковими курси психолого-педагогічного циклу, методики викладання англійської, грамотності та письма, методики викладання літератури, методики проведення дослідницької роботи тощо.

Навчальні дисципліни ліцензійних магістерських програм можна об'єднати у такі блоки:

- 1) «ліцензійний блок», за яким надається підготовка для складання екзамену разом з педагогічною практикою (інтернатурою) та вчительським портфоліо;
- 2) «магістерський блок», що забезпечує фундаментальну професійну та предметну підготовку.

Зазвичай усі навчальні курси ліцензійного блоку є обов'язковими, а серед магістерських пропонуються вибіркові та факультативні курси. Так, в університеті штату Теннессі головним стрижнем магістерської програми є професійна річна інтернатура (*professional year internship*) [9]. Більшість навчальних курсів є обов'язковими і мають бути опановані у фіксованій послідовності: основи психолого-педагогічних дисциплін вивчаються в триместр перед інтернатурою (16 кредитів). В осінній навчальний триместр річної інтернатури студенти мають працювати в школі щонайменше три години на день, тому навчальні курси викладаються ввечері. У наступному триместрі перебування в школі триває повний робочий день, тому магістранти відвідують лише один вибірково курс увечері: „Професійна інтернатура з викладання” або „Клінічні студії”. Решта вибіркового курсів має бути опанована до чи після річної інтернатури згідно з індивідуальним планом.

Випускною роботою ліцензійних магістерських програм є вчительське портфоліо. Воно є візуальною презентацією досягнень кандидата в магістри, свідченням набуття ним якостей учителя-лідера, уміння впливати на навчальні досягнення студентів. При впорядкуванні портфоліо, за допомогою рефлексії, інтегруються теоретичні знання та практичний досвід, набуті під час навчання за програмою. Портфоліо також має відображати філософію майбутнього вчителя, тобто його власне бачення своєї діяльності та індивідуальних здібностей.

Зазвичай з кожної магістерської спеціальності існують ліцензійні та неліцензійні варіанти освітньої програми. Ці варіанти є проявом гнучкості та економії ресурсів, оскільки їхнє змістовне наповнення є схожим, проте з різними акцентами та послідовністю. Так, в університеті Нью-Йорка (Штайнхарт) пропонуються три варіанти програми підготовки магістрів мистецтв з викладання англійської: ліцензійний для початкової ліцензії, ліцензійний для професійної ліцензії та неліцензійний варіант. Вони відрізняються кількістю кредитів (36, 30 і 36 відповідно) та глибиною психолого-педагогічної підготовки [10].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підготовка магістрів-філологів освітнього напрямку передбачає поєднання фундаментальної філологічної та психолого-педагогічної підготовки та має на меті професійне зростання вчителів у рамках неліцензійних програм. До циклу основних курсів спеціальності (*department core*) та спеціалізації за вибором студента додається цикл психолого-педагогічних дисциплін (*professional sequence, professional core*) за рахунок скорочення кількості факультативних дисциплін додаткової спеціалізації до двох чи трьох. Обидва цикли найчастіше складаються з вибіркового дисциплін, причому психолого-педагогічний блок містить від чотирьох до

шести навчальних курсів. Випускною роботою найчастіше є учительське портфоліо, яке впорядковується після педагогічної практики.

Ліцензійні магістерські програми ураховують вимоги регіональних органів ліцензування вчителів. Вони мають трудомісткість переважно 48 кредитів. Більшість навчальних курсів є обов'язковими з незначною кількістю вибіркових та одним чи двома факультативними. У центрі таких програм є практична підготовка (інтернатура), у результаті якої укладається учительське портфоліо як випускна робота. Особливості вчительського портфоліо потребують подальшого вивчення.

На нашу думку, у вітчизняній підготовці магістрів-філологів варто чітко розмежувати та визначити місце програм підготовки за освітніми та філологічними спеціальностями. У рамках галузі знань «Освіта» також видається важливим створення магістерських програм з різними освітніми цілями, наприклад, підвищення кваліфікації для вчителів та поглиблену педагогічну підготовку для осіб, які здобули бакалавра з іншої галузі знань.

Список використаної літератури

1. Davies H. Survey of Master Degrees in Europe / Howard Davies. – Brussels : EUA, 2009. – 80 p.
2. Bologna Process. Conference on Master-level Degrees. Helsinki, Finland March 14-15, 2003 [Electronic recourse] – Accessed mode: www.bologna-berlin2003.de/pdf/Results.pdf.
3. Кошманова Т. С. Розвиток педагогічної освіти у США (1960-1998) [монографія] / Т. Кошманова. – Львів : Світ, 1999. – 488 с.
4. Judge H. American Graduate Schools of Education. A View from Abroad. / Harry Judge. New York : Ford Foundation, 1982. – 69 p.
5. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями [монографія] / І. В. Соколова : за ред. С. О. Сисоєвої. – АПН України ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. – Маріуполь ; Д. : АРТ-ПРЕС, 2008. – 400 с.
6. Glazer-Raymo J. Professionalizing Graduate Education: The Master's Degree in the Marketplace / Judith Glazer-Raymo. – ASHE Higher Education Report. – Vol. 31 – Number 4. – Hoboken : Wiley Company 2005. – 137 p.
7. Peterson's – Your Comprehensive Guide to College Information [Electronic recourse]/ Peterson's, a Nelnet Company. – Accessed mode: <http://www.petersons.com>.
8. Columbia University, Teachers' College, A Graduate School of Education, Health and Psychology: M.A. Summer Intensive INSTEP [Electronic recourse] – Accessed mode: <http://www.tc.columbia.edu/arts-and-humanities/music-and-music-education/academics/ma-summer-intensive-instep/>
9. University of Tennessee, Knoxville: Teacher Education Major, MS [Electronic recourse] – Accessed mode: http://catalog.utk.edu/preview_program.php?catoid=21&poid=9119.
10. New York University, Steinhardt: Department of Teaching and Learning, [Electronic recourse] / MA in English Education: Programs of Study. – Accessed mode: http://steinhardt.nyu.edu/teachlearn/english/ma/program_of_study.

References

1. Davies, H. (2009) *Survey of Master Degrees in Europe*. Brussels: EUA.
2. *Bologna Process. Conference on Master-level Degrees* (2003, March) Retrieved 10/10/2016 from http://www.uta.fi/opiskelu/opetuksen_tuki/bolognan_prosessi/Master_revised.pdf
3. Koshmanova, T. S. (1999) *Teachers' Education Development in the USA* (1960-1998). Lviv: Svit. (in Ukr.)
4. Judge, H. (1982) *American Graduate Schools of Education. A View from Abroad*. New York: Ford Foundation.
5. Sokolova, I. V. (2008). In S. O. Sysoyeva (Ed.). *Professional Training of Future Language and Literature Teachers Having Two Specialities*. Mariupol: ART-PRESS. (in Ukr.)
6. Glazer-Raymo, J. (2005). *Professionalizing Graduate Education: The Master's Degree in the Marketplace*. Hoboken: Wiley Company.
7. *Peterson's – Your Comprehensive Guide to College Information*. Retrieved 10/10/2016 from <http://www.petersons.com>.
8. *Columbia University, Teachers' College, A Graduate School of Education, Health and Psychology: M.A. Summer Intensive INSTEP*. Retrieved 10/10/2016 from <http://www.tc.columbia.edu/arts-and-humanities/music-and-music-education/academics/ma-summer-intensive-instem/>
9. *University of Tennessee, Knoxville: Teacher Education Major, MS*. Retrieved 10/10/2016 from http://catalog.utk.edu/preview_program.php?catoid=21&poid=9119.
10. *New York University, Steinhardt: Department of Teaching and Learning, MA in English Education: Programs of Study*. Retrieved 10/10/2016 from http://steinhardt.nyu.edu/teachlearn/english/ma/program_of_study.

CHEBAN Oleksandra,

Candidate of Sciences (Doctor of Philosophy), Associate Professor of the Department of English Phonetics and Grammar, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
e-mail: ozinovatna@gmail.com

PROFESSIONAL TRAINING OF MASTER'S STUDENTS MAJORING IN LANGUAGE AND LITERATURE WITHIN THE FIELD OF STUDY "EDUCATION" IN AMERICAN UNIVERSITIES

***Abstract.** Introduction. Language and literature education in Ukraine is traditionally viewed as an academic field that provides training for language and literature teachers or researchers, though many graduates work as translators, journalists, editors and copywriters in nonacademic sectors. Recently the fields of study within higher education have been reviewed resulting in diverging Language and Literature within the fields of Education and Language and Literature per se. This innovation is in trend with modern tendencies of higher education development, especially with all-European master-level education providing both academic and professional programs.*

Purpose. As the differentiation of academic and non-academic master's programs is now only evolving, we set it our aim to refer to the master's education in the USA, language and literature master's programs within the field of study "Education" namely, to find the elements of experience fit to implement in language and literature master students' training in Ukraine.

Results. The field of education is professional in the USA, but unlike other professional fields, it provides preparation for teacher certification (initial licensure programs) or professional development for teachers having a state license or for those preparing for careers that do not require teacher licensure (non-licensure programs). The former have licensure or professional core as well as master's or department core, organized in a strict sequence around professional internship with teaching portfolio as a culminative experience. The latter are less standardized and offer more electives and selectives. Both tracks have thesis or non-thesis option. Many universities offer both tracks of master's programs.

Originality. The article explores two major types of language and literature master's programs within the field of education (licensure and non-licensure tracks), states their aims (teachers' professional development and preparation for obtaining initial teacher licensure) and their special aspects (professional training structure).

Conclusion. The article suggests differentiating language and literature master's programs in Ukraine implementing elements of U.S. experience. It recommends creating two types of master's programs: those providing professional development for teachers and those offering advanced pedagogical training for students with inter-cycle change of specialty.

Key words: USA; MSc; philology; teacher; licensing; training.

*Одержано редакцією 21.08.2016
Прийнято до публікації 24.08.2016*